

हर्षज पाटकर - इरावती पाटकर

वॉलक ३

क्लिक-3

हर्षज पाटकर
इरावती पाटकर

ई साहित्य प्रतिष्ठान

पुस्तकाचे नांव : क्लिक-3

छायाचित्रकार : हर्षज पाटकर

लेखन, शब्दांकन : हर्षज पाटकर, इरावती पाटकर

iraharsh@gmail.com

Website:- www.touchthroughlens.com

<https://www.facebook.com/Touchthroughlens>

(ह्यात फोटोग्राफी संदर्भातील काही शब्दांचा वापर मुद्दाम इंग्रजी ठेवला आहे आणि सोबत त्याचा मराठी अर्थही जोडला आहे. कारण तुम्ही ह्या संदर्भात प्रयोग करत असताना तुम्हाला इंग्रजी शब्दांमुळे माहिती मिळवणे सोपे होईल.)

या पुस्तकातील छायाचित्रांचे व लेखनाचे सर्व हक्क लेखकाकडे सुरक्षित असून पुस्तकाचे किंवा त्यातील अंशाचे पुनर्मुद्रण किंवा रूपांतर करण्यासाठी लेखकाची लेखी परवानगी घेणे आवश्यक आहे. तसे न केल्यास कायदेशीर कारवाई होऊ शकते.

प्रकाशक : ई साहित्य प्रतिष्ठान <esahity@gmail.com>

प्रकाशन : 3 February 2015

©esahity Pratishthan® 2015

www.esahity.com

- विनामूल्य वितरणासाठी उपलब्ध.
- आपले वाचून झाल्यावर आपण हे फॉरवर्ड करू शकता.
- हे ई पुस्तक वेबसाईटवर ठेवण्यापुर्वी किंवा वाचनाव्यतिरिक्त कोणताही वापर करण्यापुर्वी ई-साहित्य प्रतिष्ठानची परवानगी घेणे आवश्यक आहे.

Click 3 : हा खेळ प्रकाशाचा

आयुष्यात प्रकाशाचे महत्व किती असू शकते ह्याचे उत्तर केवळ एका दृष्टीहिन माणसाला विचारलं तर लगेच सापडेल... प्रकाश हा आपल्या आयुष्याचा एक मुलभूत भाग आहे... आणि मग तो ज्ञानाचा प्रकाश असो, विचारांचा प्रकाश असो, निसर्गाचा प्रकाश असो की मग फोटोग्राफी मध्ये वापरला जाणारा प्रकाश असो... आज बाकीच्या प्रकाशांचा विचार थोडा बाजूला ठेऊन केवळ फोटोसाठी लागणाऱ्या प्रकाशाचा विचार करणार आहोत. म्हणजे आजच्या क्लिक ३ चा विषय आहे लाइट अर्थातच प्रकाश.

नैसर्गिक प्रकाश:

प्रकाश ही एक महत्वाची गरज फोटोग्राफीमध्ये मानली जाते. जसे दृष्टीशिवाय आपण हे सुंदर जग पाहू शकत नाही तसंच प्रकाशाशिवाय फोटोग्राफीमध्ये बहार येऊ शकत नाही. किंबहुना असेही म्हणता येईल की प्रकाश हाच मुळी प्रत्येक फोटोची क्वालिटी ठरवत असतो. कारण प्रकाश जर कमी जास्त झाला तर तेच दृश्य फोटो मधून मात्र नेहमीच वेगळे प्रतीत होत जाते. म्हणजे थोडक्यात आपल्याला फोटो कसा दिसू शकतो (आऊटपुट) हे सर्वस्वी प्रकाशाच्याच हातात आहे असे म्हटले तर काही गैर ठरणार नाही. कित्येकदा निसर्ग चित्रात केवळ त्या जागेच्या निवडीपेक्षाही जास्त महत्वाची भूमिका ही प्रकाशाची असू शकते.

एकाच जागेचे वेगवेगळ्या वेळी काढलेले छायाचित्र हे वेगवेगळे मूड दर्शवते हे आपल्याला कित्येकदा जाणवते. आणि आपल्याला वाटते की आपण काय बुआ प्रोफेशनल नाही त्यामुळेच आपल्याला नाही हो जमत एवढी छान फोटोग्राफी. पण मुळात हा दृष्टीकोनच बदलायला हवा. प्रत्येक माणसात एक सुंदर कला दडलेली असते आणि आपणही एक उत्तम फोटोग्राफर ठरू शकतो ह्यात शंकाच नाही फक्त थोड्या विस्तृत आणि सखोल ज्ञानाची आणि प्रॅक्टीसची गरज असते. तर मग आता आजच्या भागात आपण योग्य प्रकाश साधून छान फोटोग्राफी कशी करू शकू ह्याचा विचार करूया.

सूर्योदय आणि सूर्यास्त (Dawn & Dusk)

फोटोग्राफी जगतात काही शब्द प्रचलित असतात; बरेचदा आपल्याला न कळणारे. त्यातलाच एक प्रकाशाशी निगडित म्हणजे “गोल्डन अवर”. काय बरे असेल हा गोल्डन अवर? अगदी सोपे आहे. हा असा काल जो की सूर्योदयाच्या आधी आणि नंतर अर्धा तास आणि सूर्यास्ताच्या आधी आणि नंतर अर्धा तास पकडायचा. आता फोटोग्राफरच्या कौशल्यासाठी हा एक अत्यंत महत्वाचा वेळ मानला जातो. आता काय आहे बरे ह्या गोल्डन आवरचे वैशिष्ट्य हे आपण आधी बघुया. म्हणजे सूर्य डोक्यावर तळपायला लागला की फोटोचे तर सोडाच पण साधी भाजी आणायलासुद्धा आपण जाऊ शकत नाही... डोळ्याची

अंगाची लाही लाही होऊन निघते.. बरोबर ना... मग अश्या तळपत्या वेळी घेतलेला फोटो कसा बरे आपल्याला आल्हाददायक अनुभूती देऊ शकेल. म्हणजे थोडक्यात म्हणायचे तर फोटो फारच ब्राइट होतो किंवा उन्हाने जळतो. पण हेच जर का तोच फोटो सूर्योदयाच्या आधी आणि नंतर अर्धा तास किंवा सुर्यास्ताच्या आधी आणि नंतर अर्ध्या तासात पकडायचा प्रयत्न केला तर तोच आपल्याला क्षितिजावर नवे रंग, नव्या छटा उधळून जातांना दिसतो. जणू काही यश चोप्रा च्या चित्रपटामधील गाणी आपल्या मनाला गुदगुल्या करून जातात जेव्हा आपण त्या चित्रपटातील दिल खेचक निसर्ग ही पहात असतो. हा गोल्डन अवर म्हणजे थोडक्यात मनुष्य जीवनातील बालपण आणि वार्धक्य असा निष्पाप काळ.

अर्थात्च हे सगळे तुम्ही खोलीत बसून मित्रांबरोबर सेल्फी काढता तेव्हा तंतोतंत लागू होत नाही पण थोड्याफार फरकाने प्रकाशाचा नियम हा सगळीकडे लागू होतोच. पण त्या विषयी आपण पुढे चर्चा करूया.

थोडक्यात सांगायचे तर बऱ्याचदा फोटोग्राफर्स ह्या गोल्डन अवरचा वापर करूनच निसर्ग फोटोग्राफी करतात.

पुढील फोटो सूर्योदयाच्या वेळी (५.५० पहाटे) त्या गोल्डन अवरमध्ये घेतला आहे. तो नीट पहा

त्यासाठीचे सेटिंग्स 200mm, f/7.1, s 1/160, ISO 200

ह्या छायाचित्रात आकाश अतिशय स्वच्छ आहे आणि एक सुंदर भगवी छटा पसरलीय क्षितिजावर. आणि त्यातच विंडमिलच्या पाठून येणारा सूर्योदयाचा प्रकाश एक वेगळीच छाया कृती दाखवतोय विंड मिल ची. त्यातून निर्माण होणारा एक गंभीर मूड.... जणू काही कोणी अहिर भैरव आळवतोय आणि त्यातला तो भगवा रंग म्हणजेच तो कोमल रिषभ एकएक कलेजा खल्लास करून टाकणारा.... अगदी असाच काही तरी सुचले मला ही जेव्हा मी डोळ्यांनी ते दृश्य पित होतो आणि अचानक सूर कानावरून सरकले अलबेला सजन आयो रे....

आता हा पुढचा फोटो बघा... चित्र तेच पण वेळ बदलली आणि फोटोत काय फरक पडला पहा. हा फोटो मी दुपारी ४ वाजता घेतलाय अर्थात थोडा अँगल बदलून.

आता हेच बघा ना , हा वरील फोटो बराच ब्राइट आहे. त्यात आपल्याला विंडमिल तर दिसत आहेत आणि आकाशही अतिशय निरभ्र आहे. तरीही त्यात ती पकड नाहीए. थोडक्यात आपल्याला फोटोमध्ये हवी असलेली कुठलीच नाट्यमयता ह्या फोटोमध्ये सापडत नाही. आणि हा फोटो अतिशय सर्व सामान्य दिसतो. हो की नाही?

काय बरं फरक आहे दोन फोटोमध्ये असं तुम्हाला वाटतय. जागा तीच, ठिकाण तेच, तरी फोटो मात्र भिन्न.... कारण ह्यात मुलभूत फरक आहे वेळेचा. आता तुम्हीच ठरवा की ह्या दोन्ही फोटो पैकी कुठचा फोटो तुम्हाला भिंतीवर टांगायला आवडेल!

सूर्योदय आणि सूर्यास्त: आता सूर्योदय आणि सूर्यास्त ची वेळ फोटोसाठी उपयुक्त हे तर एव्हाना तुम्हाला कळून चुकलेच... आणि वर्षानुवर्षांचा अभ्यास हे सांगतोय म्हणून तुम्ही डोळे झाकून मान्य ही कराल हो; पण तरीही ह्या दोन्ही वेळेमधली बेस्ट वेळ निवडायची असेल तर कुठल्या वेळेला प्राधान्य द्यायचे? बऱ्याच फोटोग्राफर्सना सूर्योदयापेक्षा सूर्यास्त हीच वेळ जास्त भावते असे निष्कर्षातून सिद्ध झालय. कारण प्रकाशाची क्षमता ही सुर्यास्तामध्ये जास्त आल्हाददायक असते. आणि सूर्योदयाच्या वेळी प्रकाश हळू हळू वाढत गेल्याने फोटोमध्ये थोडा पुसटपणाही जाणवू शकतो. तसाच प्रॅक्टिकली विचार करता सकाळी पहाटे उठून फोटोसाठी कोण हो जाऊन बसणार सूर्योदयाच्या आधीपासून. मग तर **आपला उत्साह सूर्य उगवायच्या आधीच मावळून जातो.** म्हणूनच शक्यतो संध्याकाळची शीतल वेळ ही आपल्या सर्वांनाच जास्त सोयीची ठरू शकते.

बरेचदा आपण ग्रुपने फिरायला गेलेलो असतो अश्या वेळी तर हे फारच अवघड आहे. असे असले तरीही सूर्योदयाचा फोटोग्राफीमध्येही एक शांतता आहे बरं का... आणि जेव्हा ती पाण्याशी निगडित असते ना तेव्हा तर ती फार प्रसन्नता देऊन जाते. त्यामुळे दोन्ही वेळच्या फोटोग्राफीचे काही फायदे काही तोटे हे असणारच.

काय येतंय ना लक्षात?

आता हा वरचाच फोटो पहा मी सूर्यास्ताच्या प्रकाशात घेतलेला. ह्यात मी सॅचुरेशन थोडे वाढवलंय. तुम्हाला कदाचित कलर क्वालिटी ह्यात अगदी सारखीच आहे असे जाणवेल पण तुम्ही ह्या रंगांशी खेळू शकता जेव्हा फोटो पोस्ट प्रॉडक्शनसाठी जातो.

तुम्ही कुठला देखावा निवडता हे तितकेसे महत्वाचे नाहीए पण तुम्ही कुठली वेळ तो देखावा टिपायला निवडता हे फार महत्वाचे आहे. बरेचदा ट्रॅव्हल फोटोग्राफी करतांनाही ह्याच प्रकाशाचा आधार घेतला जातो.

आता हेच उदाहारण बाधा ना. मी ह्यासाठी जुन्या वस्तुकलेचा अधार घेऊन फोटोसाठी मात्र दुपार टाळून गेलेली वेळ निवडायचा प्रयत्न केलाय.

क्लिक ३

हर्षज पाटकर/इरावती पाटकर

ई साहित्य प्रतिष्ठान

© Harshaj Patkar

www.esahity.com

दुपार:

आता दुपारची वेळ जर फोटोसाठी निवडायची म्हणजे सूर्य चांगलाच तापलेला आणि डोक्यावर तळपत असणार हे नक्की. म्हणजे ह्या वेळी आपण फोटोच काढायचा नाही की काय... एवढ्या लांबून आपण इथे फिरायला आलोय तर काय सूर्यास्त होईपर्यंत थांबायचं की काय ... तर उत्तर आहे ...नाही... असं करायची काही एक गरज नाही. आता तसंही पहायला गेले तर सूर्य डोक्यावर असतांना आपण माणसांचा फोटो काढला तर त्यांच्या चेहऱ्यावर शॅडो येणार हे तर नक्कीच. आणि त्यामुळे डोळे तितके बोलके न दिसता डोळ्यांच्या खोबण्या काळपट दिसणार. बरोबर ना? आता त्यासाठी एक उदाहरण म्हणून हा फोटो पहा.

सेटिंग १०५mm, f/५.६, s १/४००, ISO २००

आता हा वरचाच फोटो बघा ना... साधारणपणे ११ -११.३० च्या आसपास घेतला आहे. म्हणजे सूर्य डोक्यावर येऊ घातलेली वेळ. त्यामुळेच हा फोटो अतिशय ब्राइट झालाय. लोकांच्या डोळ्याकडे काळसर सावली येतेय कारण सूर्य म्हणजे प्रकाशाचा सोर्स हा एकदम वरून तीव्रपणे येतोय. तसाच कपड्याचे रंगही फिके पडले आहेत. जमीन ही ओव्हर एक्सपोज़ झालीय आणि पाणी मात्र खूपच चकाकताना दिसतंय. म्हणजे मी जरी एक्सपोजर कमी ठेवायचा प्रयत्न केला तरीही ह्या गोष्टीत काही विशेष फरक पडणार नाही हे नक्कीच. त्यामुळे थोडक्यात काय सूर्य किंवा कुठलाही प्रकाशाचा सोर्स हा अत्यंत तीव्रपणे आला तर तो फोटो खराब करणारच.

ह्याचा अर्थ आपण अश्या कडक उन्हात फोटो काढायचाच नाही का? आता सर्व सामान्य मनुष्य जीवनाचाच विचार केला तर दुपारचा कडक लाइट म्हणजे मनुष्य जीवनातील तिशी ते पन्नाशी चा काल मानू शकतो जो की नेहमीच्या धकाधकीच्या जीवनाने भरलेला आणि काम, संसार, मुलांच्या समस्या ह्या सगळ्याच गोष्टींनी भरलेला असतो थोडक्यात प्रकाशाच्या भाषेत सांगायचे तर “burn out” झालेला तरीही खूप काही आठवणी देऊन जाणारा असतो. तसाच वेळ प्रसंगी ह्या नून लाइटमध्ये म्हणजेच कडक उन्हातही फोटो काढू शकतो

अर्थात्च काही गोष्टी ध्यानात ठेऊन हे करायचं हे नक्कीच.....

❖ जर तुम्ही शूट करत आहात तर

- जर फोटो मधील माणसे ही जास्त महत्वाची असून मागील बॅकग्राउंड तितकीशी महत्वाची नसल्यास माणसांना सावलीत उभे रहायला सांगा म्हणजे डायरेक्ट प्रकाश वरून न येता सावलीने तो अडेल आणि फोटोत मात्र फरक पडेल..

- आता आजुबाजुचे बॅकग्राउंड ही तुमच्या फोटो ला लोकांइतकेच महत्वाचं असेल तर प्रयत्न करा की माणसांवर आणि त्या जागेवर समान लाइट असेल म्हणजेच की ती जागा आणि माणसे दोन्हीही शेडमध्ये असतील किंवा दोन्ही प्रकाशात

असतील. कधी कधी अर्धवट प्रकाश आणि माणसाच्या चेहऱ्याखाली काळपट सावली आल्यास ते मात्र फार वाईट दिसते..

- पण तुम्ही उघड्या जागेवरून फोटो घेताय आणि जिथे कसलीच शेड नाहीए तर मात्र फ्लॅशचा वापर आवर्जून करा ज्याला "फ्लॅश फील" असं नाव आहे. आता बघा आपल्याला फ्लॅश का बरं हवा जर आधीच इतका छान उजेड आहे हा प्रश्न नक्कीच तुमच्या मनात आता आला असेल ... बरोबर ना...पण अश्या तीव्र प्रकाशात तुम्ही फ्लॅशचा वापर केलात तर तो माणसांच्या चेहऱ्यावर आणि डोळ्याखाली येणाऱ्या सावल्यांची तीव्रता कमी करतो आणि तुम्हाला बऱ्यापैकी चांगला चेहरा अश्या उन्हातही कॅच करता येतो. आहे की नाही गम्मत? पहा करून प्रयोग....

❖ रिफ्लेक्टर चा वापर करून पहा.- प्रमुख्याने फोटोग्राफर त्यांच्या स्टुडिओमध्ये ह्याचा वापर करतात. आता तुम्ही म्हणाल की तो एवढा मोठा चकचकीत रिफ्लेक्टर घेऊन काय प्रवासाला जाऊ का? आणि तो सांभाळायचा कसा? तर तो जॅपनिज पंख्याप्रमाणे फोल्ड करून तुम्ही तुमच्या छोट्या बॅगमध्येही ठेऊ शकता बरं का... –

❖ जर तुम्ही निसर्ग चित्रण करत आहात तर:

- अश्यावेळी तुमच्या फोटो फ्रेममध्ये शॅडो येणार नाही हे आवर्जून लक्ष्य ठेवा. तसाच अतिशय कॉन्ट्रास्ट असे रंग फोटोत टाळा. म्हणजेच तीव्र प्रकाशात जर तुम्ही पांढरी भिंत किंवा पाणी शूट करायचा प्रयत्न केला तर ते फोटोत मात्र अतिशय चकाकून दिसेल जसे मी वरच्या फोटोत दाखवायचा प्रयत्न केलाय.

- प्रयत्न करा की तुम्ही तो फोटो ब्लॅक अँड व्हाईटमध्ये काढायचा म्हणजे थोड्याश्या कॉन्ट्रास्ट आणि एक्सपोजरच्या अँडजस्टमेंटने हे सहज शक्य आहे बरे का?

आता काही फोटोज उन्हात काढल्याची उदाहरणे म्हणून हे फोटोज बघून घ्या:

Late noon light: संध्याकाळचा प्रकाशः

आता हेच बघा की जेव्हा मी हाच फोटो थोड्याश्या सेटिंग ने ब्लॅक अँड व्हाईट काढायचा प्रयत्न केलाय तेव्हाचा फोटो मधील फरक बघा म्हणजे तुम्हाला माझा मुद्दा नीट लक्षात येईल.

आता आणखी एक असेच
उदाहरण देतो

आत्ता हाच फोटो ब्लॅक अँड व्हाईट सेटिंगमध्ये पाहून घ्या. आहे की नाही फरक?

आता तुम्ही म्हणाल इतकं छान रंगीत दिसणारं दृश्य ब्लॅक अँड व्हाईट का करायचं बुआ...तर असं करण्यामागचं कारण एवढेच की त्या सायकल चालवणाऱ्या माणसांचे कपडे हे आधीच्या फोटोत डोळ्यांना त्रास देतात, निसर्ग दिसतो पण जाणवत नाही आणि आपल्याला फोटो मधून हवा तो इमोशनल आणि सायकॉलॉजिकल इफेक्ट मिळू शकत नाही. पण हेच जर का ते ब्लॅक अँड व्हाईट केले तर मात्र सगळा फोटो एकच रंगात आल्याने तो टीशर्ट डोळ्यांना त्रासदायक ठरत नाही. निसर्गाची जाणिव अधिक ठळक आणि सुस्पष्ट होते. आणि त्या फोटोमध्ये एक वेगळीच मजा येते.....

Landscape photos किंवा निसर्ग छायाचित्रण:

फोटो १

आता हाच फोटो बघा ना.... दुपारच्या कडक उन्हाच्या प्रकाशात हा फोटो ओव्हर एक्सपोज्ड झालाय म्हणजे थोडक्यात खूप जास्त फिका पडल्या सारखा दिसतोय. आता खरं तर ही फार सुंदर फुले आहेत फ्लॉरियार्डमध्ये फुललेली.... ट्यूलिप हे फुल मुळातच फार देखणे आणि नाजूक असे फुल... म्हणजे अगदी आपल्या गुलाबाशी तुलना करणारे....चार पाच पाकळ्यांचे फुल.... फोटो काढतांना जर लाइट ह्या फुलाच्या मागून पडत असेल तर ह्याच्या पाकळ्या वेगळ्याच चमकतात....पण आता ह्या वरच्या फोटोचा विचार करता अतिशय ब्राइटनेसमुळे फुलांचे मूळ सुंदर रंग ह्या फोटोत पकडताच आलेले नाहीएत. ह्यासाठी जे सेटिंग वापरलं गेलय सेटिंग्स 60mm (उदा. लिटील बिट ऑफ वाइड अँगल) f/५.६, S १/१२५०, ISO२००; ह्यातील हाइ शटर स्पीडचा अंदाज घ्या १/१२५० इतके ठेवण्याचे कारण मुळी तीव्र येणारा सूर्यप्रकाश हेच आहे.

फोटो २

त्या उलट हा खालचा फोटो पहा... ह्यात मी काही टेक्निकली फरक केलाय. परंतु जागा,वेळ आणि सब्जेक्ट म्हणजे फुले मात्र तीच ठेवलीएत. आता ह्यात मी थोडा कॅमरा झूम केलाय आणि माझा फोटोचा फोकस डावीकडून दुसरे झाड ठेवलाय. त्यासाठी वरचा ट्यूलिप चा फोटो बघा म्हणजे झाडाच्या पोजिशनचा अंदाज येईल. सेटिंग्स 130mm, f/५.६, s १/१६००, ISO २०० आता इथे महत्वाची टीप देऊ इच्छितो की जर का तुम्ही शटर स्पीड वाढवलात तर तो तीव्र प्रकाशातही बरोबर आपले काम करून जातो... आणि फोटोचा मूळ पोत बदलत नाही. आहे की नाही गम्मत कॅमेराची?

आता बघा हाच फोटो किती छान आणि आल्हाददायक झालाय डोळ्यांना. ... ह्यातले रंग पटकन खुपत नाहीएत डोळ्यांना. तसंच एकंदरीतच फ्रेम फार छान जुळून आलीय. आता तुम्ही क्लिक २ जर का वाचलं असेल तर तुम्हाला आणखी एक गोष्ट प्रामुख्याने लक्षात आली असेल ती म्हणजे अँगलचा फरक. त्यामुळे आताही तुम्हाला अँगल आणि लाइट ह्या दोन्ही गोष्टी हातात हात घालून चालतांना दिसतात.

आता हे अजून एक उदाहरण देतो ज्यामुळे तुम्हाला झूम करून काढलेला फोटो हा मुद्दा अधिक लक्षात येईल.

फोटो ३

आता ह्या वरच्या फोटोसाठी वापरलेलं सेटिंग आहे २००mm, f/५.६, s १/५००, ISO २००; आता तुम्हाला इथे एक गोष्ट नोटीस करायचीय की एक छान ब्राइट असा फोटो दिसावा म्हणून मी शटर स्पीड वाढवलेला नाहीए. दुसरी गम्मत अशी की मी आधीच्या फोटो पेक्षा तुलनेने दुप्पट झूम ह्या फोटोमध्ये ठेवलाय आणि तिसरी गम्मत अशी की ह्या फोटोतली फुले ही काहीश्या फरकाने आधीच्या फोटो पेक्षा वेगळी आहेत. आता ह्या फुलांची किनार पहा त्यात एक पिवळसर झाक दिसून येते... त्याचे कारण असे की त्याला मिळत असलेला अतिरिक्त प्रकाश (एक्सट्रा लाइट) आणि फुलांच्या आतील जे पुंकेसर आहेत त्याची सावली. ह्या सगळ्या गोष्टी एकत्र जुळून आल्या आणि एक वेगळीच कृती ह्या फोटोतून दिसतेय..... अर्थातच आल्हाद दायक....

आता हे एक उदाहरण बघा ज्यात माणसांचा विचार प्रथम आणि आजुबाजुचे चित्रं तितकेसे महत्वाचे ठरत नाही... म्हणजे थोडक्यात तुम्ही फिरायला जाता त्या वेळी नाही का सगळे एकत्र उभे राहून एखादा ग्रूप फोटो काढता आठवणीसाठी तसे काहीसे....

आता हा फोटो साधारणतः दुपारच्या वेळचा आहे. ह्यात आजुबाजूचा निसर्ग हा पूर्णतः फिकट किंवा ओव्हर एक्सपोज्ड दिसतोय पण माणसांचे चेहेरे मात्र तितकेच स्पष्ट आहेत कारण का? ह्यात माणसं सावलीमध्ये उभी असल्याने आजुबाजूच्या तीव्र प्रकाशाने माणसांचे चेहेरे खराब दिसत नाहीत.

आता ह्या बाजूच्या
फोटोतली बाईनाच पहा की.
आजुबाजूला कितीही ब्राइट लाइट
असला तरीही बाईचा फोटो मात्र
सावली मुळे स्पष्ट आलाय. हो की
नाही...

डिफ्यूज़्ड लाइट (मंद प्रकाश)

Difused light हा तीव्र प्रकाशाच्या विरुद्ध असेल असा साधारण अंदाज तुम्ही लावला असेलच. ह्यात पसरलेला प्रकाश हा सगळीकडे सारखा आहे.. कुठे कमी कुठे जास्त असा नाही. त्यामुळे हा अश्या प्रकारचा प्रकाश portraits किंवा मनुष्य चित्रण करताना फार कामी येतो. तुम्ही बरेचदा एक गोष्ट पहिली असेल की प्रोफेशनल फोटोग्राफेर्स मनुष्य चित्रण करतांना फ्लॅशचा वापर आवर्जून करतात पण तो फ्लॅश एका काळ्या कापडाच्या बंद बॉक्स मधून येतो ... ह्याचे कारण इतकेच की त्या फ्लॅश मुळे येणारा प्रकाश हा सगळीकडे सारख्या प्रमाणात पसरावा... साधारण तुम्ही काही कामानिमित्त जेव्हा पासपोर्ट साइज़ फोटो काढता तेव्हा तुम्हाला हा अनुभव आला असेल. आता हा असा लाइट

वापरण्याचे कारण काय असेल ते जाणून घेऊया... कारण सोपे आहे असा मंद पण समान पसरलेला प्रकाश माणसाच्या चेहऱ्यावरील डोळ्याखालच्या सावल्या ह्या तुलनेने कमी दाखवतो आणि आपल्याला एक चांगला फोटो मिळतो. आपल्या रोजच्या जीवनातील उदाहरण बघता कौलारू घरातून येणारा झरोका किंवा खिडकीतून येणारा मंद प्रकाश आपण छान वापरून फोटोज काढू शकतो.

आता काही Direct light आणि diffuse light ची उदाहरण पाहूया:

डाइरेक्ट लाइट

आता हा खालचा फोटो बघा ना... किती उत्तम उदाहरण आहे बघा एका अतिशय बिघडलेल्या फोटोचे. लोकांच्या डोळ्या खाली गडदपणा जाणवतोय आणि फोटो ओव्हर एक्सपोज ही झालाय.

डिफ्यूज़ड लाइट (मंद प्रकाश)

आता वरच्या आणि खालच्या फोटोची तुलना करता ह्या दोन्ही फोटोत एक साम्य नक्की आहे ते हे की हे दोन्ही फोटो दुपारच्या वेळी घेतले आहेत परंतु ह्या फोटोतली ही व्यक्ती झाडाच्या सावलीत असल्याने चेहऱ्यावर येणारा प्रकाश तुलनेने कमी आहे आणि त्यामुळे फोटो काढल्यानंतर डोळ्याच्या खोबण्या काळपट दिसत नाहीत आणि चेहरा छान स्पष्ट दिसतो.

आता फ्लॅश हा लाइटचा सोर्स इथे कडक उन्हात वापरला गेलाय त्यामुळे हा फोटो कसा अनाकर्षक ठरलाय. कारण की एखादी ओपन शेड किंवा ढगाळ वातावरण हे सुध्दा डिफ्यूज्ड लाइट चे एक उत्तम उदाहरण आहे.... त्यामुळे जर आधीच सावली असेल आणि त्यात फ्लॅश वापरून त्या फोटोमध्ये हवी तशी रंगत येत नाही.

जर तुम्ही नीट लक्ष्य देऊन बघाल तर असे लक्षात येईल की इथे जो फरक आहे तर शटरस्पीडमध्ये फारच कमी फरक आहे परंतु हा फोटो नीट एक्सपोज्ड झालाय आणि वरचा कपडे धुणाऱ्या बायकांचा फोटो मात्र ओव्हर एक्सपोज्ड झालाय.

सेटिंग्स २६mm, f/५.६, s १/३२०, ISO २००;

Overcast

जेव्हा ढग दाटून येतात आणि सूर्याला पार झाकोळून टाकतात त्यावेळचे वातावरण फार शीतल असते... त्यालाच आपण थोडक्यात ढगाळ वातावरण किंवा cloudy, ओव्हरकास्ट म्हणतो. असे वातावरण फोटोग्राफीसाठी फार मदतीचे ठरते.

तरीही बरेचदा असे ओव्हरकास्ट वातावरणात निसर्ग फोटोग्राफी करीत असतांना रंग फार ठळकपणे उठून येत नाहीत जरी हा प्रकाश समान पसरत असला तरी फोटोचे एकूण texture फुलायला मदत होत नाही. असे हे ओव्हरकास्ट वातावरण क्लोज़ अप फोटोजसाठी किंवा मॅक्रो फोटोग्राफी करतांना जास्त उपयोगी पडते.

आता हा फोटो पहा. जरी दुपारच्या वेळी हा फोटो काढला गेला असला तरीही ढगाळ वातावरणाने फोटो फार खुलून येतो:

अतिशय असून नसल्यासारखी सावली ह्या माणसाच्या चेहऱ्यावर दिसतेय जरी त्याने एक मोठी टोपी घातलेली असली तरी. हा अवलिया मला एका गजबजलेल्या ठिकाणी दिसला. माणसांनी गजबजलेल्या त्या जागेवर अगदी मध्यभागी असलेल्या एका झाडाखाली हा बसला होता... शांत... काही विचारात डुबून गेलेला..एखाद्या संतासारखा... आता हा मला जरी ऑस्ट्रेलियामध्ये दिसला तरी मला असे एक क्षण वाटले की मराठी भाषेतला संत आणि ख्रिश्चनाचा saint किती जवळ जवळ शोभणारे शब्द आहेत ना... हीच तर गम्मत आहे भाषेतली... सेटिंग १५०mm, f/११, s १/४०, ISO २००.

आता पुढच्या उदाहरणा खातर हा आठवड्याच्या बाजारचा फोटो बघा साधारण ११.३० च्या सुमारास घेतलेला.. आता ह्या Overcast किंवा ढगाळ वातावरणामुळे रस्त्यावर लोकांच्या सावळ्या दिसत नाहीएत.

बाकी काही म्हणा हा आठवड्याचा भरणारा बाजार म्हणजे एक मज्जाच असते बुआ... आठवड्यातून एकदाच लांब लांबून ताजी भाजी घेऊन येणाऱ्या आणि भाजी घ्याहो.. ताजी भाजी घ्या की हो ताई असे गोड आवाजात हाक मारणाऱ्या आजीबाई.... ह्यात एक वेगळीच गम्मत आहे बरं का.. .तसे तर आता मॉलमुळे सगळंच चुटकीसरशी मिळतं तरी गावच्या बाजाराची गम्मत ह्यात नाही बुआ.....अर्थात माझे बालपण गावात गेल्यामुळे गावातल्या ह्या गमती जमती मला आपलेसे करतात.

Backlighting पाठून येणारा प्रकाश

आता हा बॅकलाइट असा प्रकार फोटोग्राफीमध्ये का बरे उदयाला आला असेल ज्यावेळी सब्जेक्टच्या पाठीमागून लाइट येत असतो तेव्हा त्याला बॅकलाइट म्हणतात हे एवढे सोपे तर आपल्या प्रत्येकाला माहित असतेच. आता ह्या बॅकलाइटचा वापर करून फोटो काढला तर सब्जेक्ट नेहमीच केवळ आकृतीसारखी दिसते म्हणजे त्याच्या चेहऱ्यावर प्रकाश नसल्यामुळे. आणि बॅकलाइट चा वापर करून फोटो काढायचे असतील तर “golden hour” चा वापर करणे सर्वात उत्तम.

बॅकलाइट हा निसर्गचित्रण करतांना, पोर्ट्रेट किंवा एखाद्या वास्तूशिल्पासाठी फार उपयुक्त ठरतो. आणि जर का त्याच वेळी वातावरणात थोडे धुके असेल तर सोने पे सुहागा म्हणजे तर फोटो लाजवाब मिळणार ह्यात दुमत नाहीच.....

एका गोष्टीची खबरदारी मात्र अशा वेळी घ्यावी लागते ती म्हणजे तुमची लेन्स ही अत्यंत क्लीन ठेवा कारण अशा प्रकारची फोटोग्राफी करतांना flare किंवा प्रकाशाच्या रिंगा फोटोमध्ये दिसतात आणि फोटो खराब होतो.

ह्या बॅकलाइट फोटोजमध्ये तुम्हाला एक गोष्ट जाणवेल ती म्हणजे एक चकचकीत बॉर्डर त्या सब्जेक्टच्या संपूर्ण अवती भवती आहे. जेव्हा आपण पोर्ट्रेट काढत असतो त्यावेळी तोंडावर फ्लॅश आणि मागून बॅकलाइटचा वापर केल्यास केसांना एक वेगळीच चकचकीत झळाळी येते....जशी इंग्लीशमध्ये एक म्हण आहे बघा.... every cloud has silver lining... तसंच काहीसं नाही का..... आता बॅकलाइट फोटोचे आणखी एक उदाहरण म्हणून हा खालचा फोटो पहा... बघतांना मला कुमार गंधर्वाची बंदीश ऐकू आली

साँझ आयी घरी....

रंग जो चाहो

भरीयो रे..

.. भाई वाह !

Dramatic light (नाट्यमय प्रकाश)

Dramatic light किंवा नाट्यमय प्रकाश हा फोटो मध्ये एक प्रकारची वेगळीच रंगत आणत असतो. आता अश्या लाइटचे उदाहरण द्यायचे झाले तर जेव्हा विजा कडाडून पाऊस कोसळतो आणि ते सगळे शांत झाल्यावर एक वेगळाच कोवळासा प्रकाश पडतो जो फारच चकचकीत असतो तो लाइट म्हणजेच ड्रॅमॅटिक लाइट.

आता हा अश्या प्रकारचा लाइट नैसर्गिक फोटो चित्रण करतांना तसेच समुद्र चित्रण किंवा एखाद्या वास्तू शिल्पासाठी ही उपयुक्त असतो. आता तुम्हाला असा कधी ड्रॅमॅटिक लाइट असतांना फोटो काढायची संधी मिळाली तर मी तर म्हणेन की त्याचा पुरेपूर उपयोग करून घ्या कारण असा हा लाइट एकतर फार फार तर पाच मिनिटापेक्षा जास्त टिकत नाही आणि सारखा सारखा असा योगही जुळून येत नाही... चला मग लागत तर कामाला....

खरं तर हा overcast वातावरणात काढलेला फोटो आहे परंतु सूर्याचे किरण फक्त त्या रॅपच्या टोकावर पडल्याने तेवढाच भाग कसा झळाळून निघालाय बघा..... एक छोटासा बदल ही फोटोत किती वेगळीच चमक देऊन जातो हे ह्यातून दिसते नाही का.... वा रे निसर्ग काय तुझी किमया.... जणू एखाद्या अतिभव्य रंगमंचावर एका महत्त्वाच्या पात्रावर किंवा मॉडेलवर प्रकाशझोताचा फ्रवाराच निसर्ग पसरतो आहे.

© Harshaj Patkar

आता हा वरचा फोटो मी घेतला तेव्हा ही व्यक्ती मस्त फोटो काढण्यात गुंगली होती आणि पाहून फक्त लाइटची एक छोटीशी तिरीप त्याच्या चेहऱ्यावर आली आणि एक वेगळाच विचार माझ्या फोटोतून मला मिळाला. खरे तर ही संध्याकाळची वेळ होती आणि एक बारकासा प्रकाश ही किती छान रंगत फोटोत आणू शकतो ...नाही का? ह्यासाठी मी मात्र माझ्या कॅमराचे एक्सपोजर कमी ठेऊन सब्जेक्ट वर येणारा ड्रॅमॅटिक लाइट टिपायचा प्रयत्न केलाय....

Interior with natural light

इंटीरियर फोटोग्राफीसाठी तुम्ही खिडक्या आणि दरवाजातून नैसर्गिक रित्या येणारा प्रकाशाचाही वापर करू शकता. परंतु तुम्हाला ह्या मात्र गोष्टीचे भान ठेऊन फोटो काढावा लागतो की प्रकाश नक्की कुठल्या दिशेने येतोय आणि वस्तू वर कसा पडतोय. अर्थतच थोड्याश्या अभ्यासाने हे जमणे नक्कीच कठीण नाही.

आता हा वरचा फोटो दुकानाच्या आत घेतलाय. त्यामुळेच ह्या फोटोतील सब्जेक्ट म्हणजे ह्या बाहुल्यांवर खिडकीतून येणारा प्रकाश पडतोय. आणि तो प्रकाश अतिशय सॉफ्ट असल्याने फोटो ही उठून दिसत आहे.

@Touch Through Lens

क्लिक ३

हर्षज पाटकर/इरावती पाटकर

आता हा वरचाच फोटो बघुया. वेरुळच्या लेण्यामधील काढलेला हा फोटो आहे...

ई साहित्य प्रतिष्ठान

www.esahity.com

वास्तू शास्त्राचे किती अप्रतिम उदाहरण ह्या ठिकाणी आपल्याला पहायला मिळते; नाही का? तिथल्याच व्हरांज्यात काढलेला हा फोटो त्यात प्रत्येक दोन खांबांमधील गवाक्षातून येणारा प्रकाश प्रत्येक शिल्पातील सौंदर्य निखरतोय. आणि त्याचमुळे फोटोला एक वेगळाच ड्रॅमॅटिक लुक आलेला आहे.

आतापर्यंत तुम्हाला प्रकाशाच्या दुनियेचा हा खेळ लक्षात आलाच असेल. मग काय चला घ्या कॅमरा हातात आणि सुरु करा प्रयोग. एवढे सगळे वाचून तुम्हाला एवढे लक्षात आले असेलच की नेहमीच्या प्रॅक्टीस नंतर तुम्हीही हे असे फोटो आरामात काढू शकाल आणि त्यातून एक आनंद मिळवाल.

=====

वाचकमित्रहो

आपले अभिप्राय हवेत.

हर्षज पाटकर हे चांगले छायाचित्रकार आहेत यावर दुमत नाही. पण त्यांच्या (व ईरावती पाटकर यांच्या) लेखनशैलीबद्दल आपलं काय मत आहे? त्यांनी एक संपूर्ण पुस्तक लिहावं का? जर असं पुस्तक बाजारात आलं तर त्याला वाचकांचा प्रतिसाद कसा असेल? तुमचं मत कळवा आणि श्री हर्षज पाटकर आणि ईरावती पाटकर यांचेकडून एक सुंदर भेट मिळवा. एक पुर्ण रेझोल्युशनमधलं छायाचित्र जे तुम्ही डेस्कटॉप बॅकग्राउंड म्हणून वापरू शकाल.

पत्ता : iraharsh@gmail.com

छायाचित्रकार लेखकांना आवाहन

फोटोग्राफी ही खूप कॉम्प्लेक्स कला आहे. एखाद्या चांगल्या फोटोकडे डोळसपणे कसे बघावे हे समजून घ्यावे लागते. आता तर प्रत्येकच जण मोबाईलवरून फोटो काढतो. पण प्रोफेशनल ते प्रोफेशनल. त्याची डेपथ व उंची समजून घेता यावी यासाठी आपल्याकडून मदत हवी. आपले निवडक फोटो व त्यावरचे राइट अप आमच्याकडे पाठवा. त्यावर रितसर पुस्तक बनवून आपल्या अधिकारांसह ते प्रसिद्ध करू.

वाचक मित्रांना आवाहन : पुस्तक कसं वाटलं ते कळवा. तुमचे अभिप्राय लाख मोलाचे आहेत.

धन्यवाद

आपले नम्र

टीम ई साहित्य

